

AMERIŠKA OSVOBODILNA VOJNA

13 AMERIŠKIH KOLONIJ:

- Angleži so do 18.st. na V severnoameriški obali ustanovili 13 kolonij
- priseljevali so se iz matične države-trgovci in pustolovci, verski izgnanci
- gospodarstvo v kolonijah: farme, obrt, trgovina, plantaže z črnimi sužnji(J)
- pravna ureditev:
 - o visoka stopnja samouprave & pravica do soodločanja o notranjih zadevah
 - o vsaka kolonija ima zakonodajno skupščino(podobno angleškemu parlamentu)
 - o vrhovno oblast so imeli guvernerji, ki jih je imenoval kralj
 - o med priseljenci ni bilo stanovskih in socialnih razlik (plemiški nazivi iz-~~EU~~) -pomembne nove vrednote: IZNAJDLJIVOST in ZNANJE

GOSPODARSKI SPOR

- GOSPODARSKA in POLITIČNA ODVISNOST OD ANGLIJE (odnos med kolonijami in matično deželo):
 - o trgovina, gospodarstvo je bilo usmerjeno v korist Anglije
 - o kolonije so gospodarsko podrejene Angliji / toda politično svobodne- (DEJAVNIK za ameriško revolucijo-notranjepolitična avtonomija / gospodarska odvisnost)
 - o podrejenost sproži hiter gospodarski razvoj kolonij v 18.st.
 - Angliji začnejo kolonije konkurirati - ukrepi:
 - v kolonijah omejevati proizvodnjo blaga, ki bi konkuriral
 - povečuje davke
 - posebne pravice dobijo angleški trgovci in ladjarji
 - omejevanje samoupravnih pravic kolonij
- kolonije pridejo ↓ spor z matično deželo
- o Angleški parlament(zaradi vojnih dolgov) kolonije vključi v Britansko državo:- strogo izvajanje carinskih, trgovskih zakonov
 - novi davki
 - krepitev izvršilne oblasti

VOJAŠKI SPOPAD

- UPOR:
 1. Američani so protestirali proti kolkovini(davek)-saj je bilo to kršenje pravice o lastnem določanju davkov
 2. prekinitev trgovskih vezi(bojkot) z Anglijo
 3. BOSTOVSKA ČAJANKA(vrh): 1773-protest proti čajnemu davku
 - Bostovčani(indijske obleke) so se povzpela na 3 britanske ladje
 - v morje so zmetali 342 zabojev čaja
 - Angleži so zato poslali proti Novi Angliji vojne ladje

POLITICNI RAZKOL

- DEKLARACIJA O NEODVISNOSTI: **4.julij 1776**
podroben opis razlogov za odcepitev 13kolonij od Velike Britanije in zapis človekovih pravic

- o Dogodki, ki so vplivali na nastanek deklaracije:
 - (celinski/kontinentalni) **Kongres v Philadelphiji**: 1774, zbrali so se predstavniki 13 kolonij-zahtevajo obnovitev starega pravnega stanja, grozijo s rekvizitvijo trg ovine z Anglijo
 - **Organizacija vojske pod vodstvom Georgea Washingtona** & prvi uspehi proti britanski vojski
 - **Zlom guvernerske oblasti** in udari v posameznih državah, sklepi **2.celinskega kongresa**
 - o 2dni po 2.celinskem kongresu se Amerika odcepi od Velike Britanije
 - o deklaracijo je sestavil Thomas Jefferson
 - o z deklaracijo se Združene države Amerike odrečejo Angliji, sklicujejo se na naravne zakone, Stvarnika, človeške pravice
 - o POMEN deklaracije:
 - razglasitev neodvisnosti
 - prvič v zgodovini so zapisane misli evropskih razsvetljencev o enakosti, pravicah vseh ljudi, suverenosti ljudstva, pravica do revolucije proti vladi
 - o deklaracija začne veljati šele po porazu britanskih sil preobrat: oktobra 1777 ameriška zmaga pri Saratogi
- **PODPIRANJE ZDA:**
 - o **Francija**: ameriški poslanih v Franciji Benjamin Franklin , Francija uradno priznava ameriško neodvisnost, napove vojno Veliki Britaniji
 - o **Španci**: (upajo da bodo pridobili nazaj Florido)
 - o **Nizozemska**: podpira, tako da pleni britanske trgovske ladje
 - Kljub podpori ZDA, se je vojskovanje nadaljevalo do 1782: **POGAJANJE MED BRITANSKIMI ZSTOPNIKI in AMERIŠKIMI MIROVNIMI ODPOSLANCI v Franciji** Britanci so popuščali, da nebi imela Francija prevelikih koristi

3.september 1783: podpisana pogodba med ZDA in Veliko Britanijo- Angleški kralj priznava neodvisnost ZDA med Atlantikom in Misisipijem

- **POSLEDICE AMERIŠKE OSVOBODILNE VOJNE (1775-83):**
 - o **Velika Britanija**: to je prvi veliki poraz po stoletni vojni, izgubi kolonialni vpliv nad Atlantikom
 - o **Francija**: nekaj ozemelj, pomembne IDEJE o svobodi, samostojnem političnem odločanju, človeških pravicah
 - o **Španija**: dobi Florido

NASTANEK ZDA

1. po osamosvojitvi so morale kolonije najti način: da bodo kolonije samostojne, toda hkrati povezane s skupno politiko
2. 1777 kongres sprejme ustavo-toda ta ne poveže držav osrednja vlada je bila šibka-države delujejo neodvisno, vladajo ljudske večine zastopane v zakonodajalni skupščini
3. 1787: pod vodstvom Georgea Washingtona se ustanovi skupščina 55 zastopnikov različnih držav, da sestavijo ustavo 17.septembra 1787:nova ustava

Jean Bodin (francoski filozof in pravnik)- napiše pravno delo (ki vsebuje opisovanje) **ustoličevanja koroških vojvod** iz srednjeveških kronik) kot demokratični akt postavitve vladarja Thomas Jefferson: vključi obrad ustoličevanje v ustavo

4. Ustavi nasprotujejo avtonomisti in radikalci, toda večina jo podpira
5. Ustava začne veljati 1789: **ZDA SE SPREMIJAJE IZ ZVEZE SAMOSTOJNIH DRŽAV V FEDERATIVNO DRŽAVO**

Zvezne države ohranijo notranjo avtonomijo (samostojno urejajo notranje zadeve, zakonodajna in sodna avtonomija)

▲ Pristojnosti zvezne oblasti: (obramba, valuta-finance, zunanja politika, trgovina)

PRAVNA UREDITEV ZDA:

- ustava v skladu z razsvetljenim naukom o naravnem pravu **LOČI ZAKONODAJNO, IZVRŠILNO in PRAVOSODNO OBLAST**-vse veje oblasti povezuje ustava in se medsebojno nadzorujejo

1. Zakonodajna oblast:

- o izvaja jo kongres-razdeljena na SENAT in PREDSTAVNIŠKI DOM

v senatu sta po 2 senatorja iz vsake države, ki se jih voli vsake 6 let

▲ voljeni so v svojih državah, število je omejeno glede na št.prebivalstva, voljeni za 2let

- o določa davke, najema posojila, ureja meddržavno trgovino, izreka vojne napovedi

2. Izvršilna oblast:

- o izvaja jo predsednik (izvoljen je lahko le 2-krat, za 4-6let)
- o (1.George Washington, John Adams, Thomas Jefferson, James Madison, James Monroe)
- o predsednik predlaga zakone, imenuje funkcionarje, ministre, vrhovne sodnike
- o je vrhovni poveljnik oboroženih sil, sklepša pogodbe

3. Sodna oblast:

- o izvaja jo zvezno vrhovno sodišče
- o nadzira izvajanje zakonov
- o sestavlja ga 9 sodnikov, ki jih imenuje predsednik ob soglasju senata

- Pomankljivosti ustave-VOLJNA PRAVICA:

- o Spol: samo moški

- o Rasa: samo belci
 - o Bogastvo: samo tisti, z velikimi posestmi / tisti, ki so plačevali zato davke
 - o (brez vololne pravice je $\frac{1}{4}$ belcev, vsi Indijanci in vsi črnci)
- vololna diskriminacija se odpravi z ustavo šele 1870

DEKLARACIJA O PRAVICAH: (Virginia Bill of Rights): 1791

- o ustavno dopnilo
- o pravica do veroizpovedi, govora, tiska, posredovanja orožja, prepoved preiskav, aretacij, zaplemb državljanom

1792:

- o \$\$\$: prvi zakon o denarni enoti-enotna denarna ureditev, DOLAR
- o IZOBLIKOVANJA STRANK: federalistična stranka (zagovarja federalno državo) & demokratično republikanska stranka (nasprotniki centralizacije)

VPLIV REVOLUCIJE NA EVROPO:

- o Prepričanje, da je Amerika sodobna država, ki ustreza idealom meščanov
- o Ameriški zgled vpliva na francosko revolucijo
- o ZDA ostane od 19. stol. dežela prihodnosti, gospodarskega napredka, politične svobode, enakosti